

Саха Өрөспүүбүлүкэтэ “Чурапчы улууһа” муниципальной оройуон
“Н.Д.Субуруускай аатынан Болтоно орто уопсай үөрэхтээһин оскуолата”
уопсай үөрэхтээһин муниципальной бүддьүөт тэрилтэтэ,
Н.В.Местникова аатынан оскуола иннинээҕи бөлөхтөр

**«Үтүө санаа – кыайыы төрдө» дьайымал
технологической картата**

Капрынова Дария Егоровна,
“Чуораанчык” бөлөх иитээччитэ

2025 с.

Дьайымал аата	«Үтүө санаа – кыайыы төрдө»
Сааһынан бөлөҕө	Бэлэмнэнии бөлөх
Үөрэх уобалаһа	«Оҕо билиитин-көрүүтүн сайыннарыы»
Уобаластар алтыһыылара	“Оҕо тылын сайыннарыы”, “Оҕо уопсастыбаҕа сылдыарын, бодоруһарын сайдыыта”, “Оҕо кэрэни өйдүүр дьобурун сайыннарыы”
Сыала	Олонхо нөнүө үтүө-мөкү быһыыны араарарга үөрэтии
Соруктара	<ol style="list-style-type: none"> 1. Үөрэтэр сорук: олонхо үс дойдутун, дьоруойдарын салгыы билиһиннэри, оҕо тылын байыты, норуот тылынан уус-уран айымнытыгар умсугутуу. 2. Сайыннарар сорук: билиэн-көрүүн баҕатын уһугуннарыы, толкуйдуур, өйгө онорон көрөр дьобурун сайыннарыы. 3. Иитэр сорук: үтүө санаа кыайыы төрдө буоларын өйдөтүү, үтүө санаалаах буоларга, оҕо оҕону кытта алтыһарга, бөлөбүнэн үлэлииргэ иитии
Туттуллар ньымалар	Сэһэргэһии, быһаарыы, толкуйдатыы, үтүгүннэри, оонньуу, хайҕааһын, көбүлээһин.
Тыл саппааһын байыты	Салама, алгыс, үтүө санаа
Туттуллар тэриллэр	Экран, олбохтор, магнитнай дуоска, олонхо геройдара, Аал Луук мас, салама, куорсуннар, кумааҕы сибэккилэр, уу, кыл мээчик, сымнаҕас кубик.

Дьайымал хаамыыта

Түһүмэхтэрэ	Ис хоһооно	Улахан киһи дьайыыта, дьайымала	Оҕолор дьайыылара, дьайымаллара	Сабаҕаланар ситиһиилэр
Кирири чааһа (3 мүн)	Дьайымалга интэриэһи тардыы. Олонхоһут санатын истии.	Дьайымал тиэмэтигэр киллэрэр. Сэһэргэһиини саҕалыыр.	Сэһэргэһэллэр, ыйытыларга хоруйдуулар	Дьайымалга интэриэстэрэ уһуктар.
Сүрүн чааһа (14 мүн)	1. Олонхо үс дойдутун ааттааһын, ойуулааһын, кимнээх олороллорун быһаарыы	Олонхо хас дойдулааһын ыйытар, магнитнай дуоскаҕа уруһуйдаммыт олонхо үс дойдутун макетын көрдөрөр, ойуулаттарар, кимнээх олороллорун быһаарттарар.	Иитээччи соруудахтарын толороллор, үс дойдуну ааттыыллар, ойуулуулар, уруһуйдаммыт олонхо дьоруойдарын макекка арааран уураллар.	Баҕаран туран кытталлар, болҕомтолорун уураллар, олонхо туһунан билиилэрэ чиниир. Саастыылаахтарын кытта сатаан бодоруһаллар.
	2. Олонхо дьоруойдарын ойуулаа оонньуу	Оонньуу быраабылатын быһаарар. Сымнаҕас куубукка баар төгүрүктэри аахтарар, төгүрүк ахсаанынан оҕолорго сөп	Оҕолор сымнаҕас куубугу быраҕан, ахсаанын ааһан сөп түбэхэр сыһпаралаах хартыынаны булан, олонхо дьоруойун тас	Тылларын саппааһа байар, ситимнээх саналара, өйгө онорон көрөр дьобурдара,

		түбэхэр сышпараны булларар. Хартынаба ойууламмыт олонхо дьоруойун ыйытар, тас көстүүтүн, дьүһүнүн, майгытын ойуулаттарар.	көстүүтүн, дьүһүнүн-бодотун, майгытын-сигилитин түбэспиттэринэн көрөн ойуулууллар. Тылларын саппааһа байар.	тарбахтарын былчыннара сайдар. Кэрэ хамсаныылары көрө, өйдүү үөрэнэллэр. Дуоһуйууну ылаллар.
	3.Экранна орто дойду урусхалламмытын көрөн тобо маннык буолбутун быһаарыы, сибэккилэри хайдах тилиннэрэри быһаарыы, үтүө санааны үөскэтии.	Орто дойду тобо, туохтан урусхалламмытын ыйытар, оҕолор санааларын истэр, ырыттарар, мөкү уонна үтүө санаа туһунан өйдөбүлү биэрэр, сибэккилэргэ хайдах көмөлөһүөххэ сөбүн быһаартарар.	Бэйэлэрин санааларын этэллэр, ыйытыыларга хоруйдууллар, толкуйдууллар, мөкү уонна үтүө санаа туһунан өйдөбүлү ылаллар, сибэккилэри тилиннэрэр баҕалара уһуктар.	
	4. Аан Алахчын хотунна айан, Аал Луук маска салама баайыы, алгыс ылыы.	Аан Алахчын хотун аал Луук маска олорорун, Аал Луук мас ытык мас буоларын билиһиннэрэр, салама баайтарар, Аан Алахчын хотун алгыһын иһитиннэрэр.	Иитээччи быһаарарын болҕойон истэллэр. Аан Алахчын хотун, Аал Луук мас туһунан билиилэрэ кэниир, салама баайыытын билсэллэр. Алгыс истэллэр. Сана тыллары билэллэр.	
Хамсаныылаах тохтобул (1 мүн)	Кыталык кыыс, туруйа уол буолан Үөһээ дойдуга көтүү	Куорсуннары кэтэрдэр уонна кыталык, туруйа хамсаныыларын үтүгүннэрэн Үөһээ дойдуга айаннатар.	Иитээччи хамсаныыларын үтүктэн кыталык кыыс, туруйа уол буолан көтөллөр. Этгэрэ-хааннара чэбдигирэр.	
	5. Эксперимент. Үрүн Аар Тойонтон өлбөт мэнэ уутун ылан сибэккилэри тилиннэрии	Үрүн Аар Тойон өлбөт мэнэ уутун биэрбитин этэр, оҕолор Үрүн Аар Тойонго махтаналларын ситиһэр. Эксперимент онотторор.	Үрүн Аар Тойонго өлбөт мэнэ уутун биэрбитин иһин махтаналлар, кумааҕы сибэккилэри ууга уган тилиннэрэллэр, соһуйаллар, үөрэллэр, үтүө быһыыны онорбуттарыттан	

			астыналлар.	
Түмүк чааһа (2 мүн)	Сиэттиһэн туран санааларын этии. Дьайымалы түмүктээһин	Дьарыкка тугу ситиспиттэрин, билбиттэрин, туохха ыарырҕаппыттарын ыйытар. Үтүө санаалаах оҕолор үтүө быһыыны онороллоругар угуйар. Алгыс этэн, харысхаллары туттарар.	Үөрэ-көтө төгүрүккэ сиэттиһэн тураллар, дьарыкка тугу билбиттэрин, сөбүлээбиттэрин этэллэр. Харысхаллары кэтэллэр.	Тус санааларын үллэстэллэр, олонхо туһунан билиилэрэ кэниир. Үтүө санаа – кыайыы төрдө бууоларын өйдүүлэр.